

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 2ας Μαρτίου 2010*

Στην υπόθεση C-135/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία) με απόφαση της 18ης Φεβρουαρίου 2008, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Απριλίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Janko Rottmann

κατά

Freistaat Bayern,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, Κ. Lenaerts, J.-C. Bonichot, E. Levits και P. Lindh, προέδρους τμήματος, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, E. Juhász, Γ. Αρέστη, A. Borg Barthet, M. Ilešič, A. Ó Caoimh (εισηγητή) και L. Bay Larsen, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: B. Fülöp, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 21ης Απριλίου 2009,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο J. Rottmann, εκπροσωπούμενος από τον W. Meng, καθηγητή, και τον H. Heinhold, Rechtsanwalt,
- το Freistaat Bayern, εκπροσωπούμενο από τους J. Mehler και M. Niese, Oberlandesanwälte,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Lumma, N. Graf Vitzthum και B. Klein,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την L. Van den Broeck,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον M. Smolek,
- η Εσθονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Uibo,

- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Κ. Γεωργιάδη, τη Σ. Αλεξανδρίδου και τη Γ. Παπαγιάννη,
- η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Ε. Eihmane, τον U. Dreimanis και την Κ. Drēviņa,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Ε. Riedl και την Τ. Fülöp, επικουρούμενους από τον Η. Eberwein, εμπειρογνώμονα,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Μ. Dowgielewicz,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τις Σ. Grünheid και D. Maidani,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ που ρυθμίζουν την ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 2 Η αίτηση αυτή έχει υποβληθεί στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του J. Rottmann και του Freistaat Bayern (του ομόσπονδου κράτους της Βαυαρίας) σχετικά με την ανάκληση από το αναιρεσίβλητο της κύριας δίκης της πράξης πολιτογράφησης του αναιρεσείοντος.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- 3 Η δήλωση αριθ. 2, για την ιθαγένεια κράτους μέλους, την οποία τα κράτη μέλη προσάρτησαν στην Τελική Πράξη της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 1992, C 191, σ. 98), έχει ως εξής:

«Η Συνδιάσκεψη δηλώνει ότι, όταν στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας γίνεται αναφορά στους υπηκόους των κρατών μελών, το θέμα του εάν ένα άτομο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους ρυθμίζεται αποκλειστικά και μόνο από τη νομοθεσία του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους. [...]»

- 4 Στο τμήμα Α της απόφασης των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων που συνήλθαν στο Εδιμβούργο στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 11 και 12 Δεκεμβρίου 1992, για ορισμένα προβλήματα που έθεσε η Δανία σχετικά με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 1992, C 348, σ. 1), προβλέπονται τα εξής:

«Οι διατάξεις του δεύτερου μέρους της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την ιθαγένεια της Ένωσης παρέχουν στους πολίτες των κρατών μελών επιπλέον δικαιώματα και προστασία κατά τα οριζόμενα στο εν λόγω μέρος. Δεν αντικαθιστούν όμως επ' ουδενί την ιθαγένεια των κρατών μελών. Το αν

ένα άτομο έχει την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους κρίνεται αποκλειστικά βάσει της νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους.»

Οι εθνικές ρυθμίσεις

Η γερμανική ρύθμιση

- 5 Το άρθρο 16, παράγραφος 1, του γερμανικού Θεμελιώδους Νόμου (Συντάγματος) προβλέπει τα εξής:

«Δεν επιτρέπεται η αφαίρεση της γερμανικής ιθαγένειας. Η απώλεια της ιθαγένειας επέρχεται μόνο δυνάμει νόμου και, εφόσον επέρχεται παρά τη βούληση του ενδιαφερόμενου, μόνο αν ο ενδιαφερόμενος δεν καθίσταται ανιθαγενής.»

- 6 Το άρθρο 8 του γερμανικού νόμου περί ιθαγένειας (Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz), όπως ίσχυε μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1999, όριζε τα εξής:

«Ο αλλοδαπός που έχει εγκατασταθεί στη γερμανική επικράτεια μπορεί, κατόπιν αίτησής του, να πολιτογραφηθεί Γερμανός από το ομόσπονδο κράτος (Land) στο οποίο κατοικεί, εφόσον

1. [...]

2. δεν συντρέχει στην περίπτωση του κανείς από τους λόγους απέλασης που προβλέπουν τα άρθρα 46, παράγραφοι 1 έως 4, και 47, παράγραφοι 1 ή 2, του νόμου περί αλλοδαπών [(Ausländergesetz)],
3. έχει εξεύρει ανεξάρτητο κατάλυμα ή εργασία στον τόπο στον οποίο έχει εγκατασταθεί.

[...]»

- 7 Κατά τις διατάξεις του γερμανικού δικαίου περί ιθαγένειας που έχουν εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης, η πολιτογράφηση του αλλοδαπού προϋπέθετε καταρχήν την παραίτησή του από την αρχική ιθαγένεια ή την απώλειά της.
- 8 Το άρθρο 48, παράγραφοι 1 και 2, του βαυαρικού Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας (Bayerisches Verwaltungsverfahrensgesetz) έχει ως εξής:

«(1) Οι παράνομες διοικητικές πράξεις μπορούν να ανακαλούνται αναδρομικά ή να καταργούνται για το μέλλον, εν όλω ή εν μέρει, ακόμη και αν έχουν καταστεί απρόσβλητες. [...]

(2) Η παράνομη διοικητική πράξη με την οποία χορηγείται εφάπαξ ή σε τακτά διαστήματα χρηματική παροχή ή διαιρετή παροχή σε είδος ή η οποία αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση αυτή δεν ανακαλείται, εφόσον ο ωφελούμενος από την πράξη αυτή πιστεύει ότι υφίσταται η εν λόγω διοικητική πράξη και η εμπιστοσύνη του αυτή, σταθμιζόμενη προς το δημόσιο συμφέρον που θα εξυπηρετούσε η ανάκληση, κρίνεται άξια προστασίας. [...] Ο ωφελούμενος δεν μπορεί να επικαλεστεί την εμπιστοσύνη αυτή, αν [...]

1. έχει επιτύχει την έκδοση της διοικητικής πράξης με απάτη, απειλή ή δωροδοκία,
2. έχει επιτύχει την έκδοση της διοικητικής πράξης παρέχοντας στοιχεία που είναι ψευδή ή μη πλήρη ως προς ουσιώδη σημεία,
3. είχε γνώση της έλλειψης νομιμότητας της διοικητικής πράξης ή την αγνοούσε λόγω βαριάς αμέλειας.

Στις περιπτώσεις αυτές [...], η διοικητική πράξη ανακαλείται καταρχήν αναδρομικά.»

Η αυστριακή ρύθμιση

- ⁹ Το άρθρο 27, παράγραφος 1, του αυστριακού νόμου περί ιθαγένειας (Staatsbürgerschaftsgesetz, *BGBL.* 311/1985, στο εξής: StbG) προβλέπει τα εξής:

«Όποιος αποκτά, κατόπιν αίτησής του, δήλωσής του ή ρητής συναίνεσής του, αλλοδαπή ιθαγένεια χάνει την αυστριακή, εκτός αν του έχει προηγουμένως επιτραπεί ρητά να τη διατηρήσει».

- ¹⁰ Κατά το άρθρο 28, παράγραφος 1, σημείο 1, του StbG, η διατήρηση της αυστριακής ιθαγένειας μπορεί να επιτραπεί υπό την προϋπόθεση ότι τούτο εξυπηρετεί το συμφέρον της Δημοκρατίας της Αυστρίας λόγω των όσων έχει προσφέρει ήδη ή αναμένεται

να προσφέρει ο ενδιαφερόμενος ή επειδή συντρέχουν ιδιαίτεροι λόγοι που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

- 11 Από τις παρατηρήσεις της Αυστριακής Κυβέρνησης προκύπτει ότι, κατά το αυστριακό δίκαιο, η απώλεια της αλλοδαπής ιθαγένειας που έχει αποκτηθεί με πολιτογράφηση, ανεξάρτητα από το αν επέρχεται *ex nunc* ή *ex tunc* στην έννομη τάξη του κράτους της πολιτογράφησης, δεν καταλήγει αυτόματα στην αναδρομική ανάκτηση της αυστριακής ιθαγένειας από τον ενδιαφερόμενο, ο οποίος την είχε απολέσει λόγω της κτήσης της αλλοδαπής αυτής ιθαγένειας.
- 12 Κατά την ίδια αυτή κυβέρνηση, η ανάκτηση της αυστριακής ιθαγένειας στην περίπτωση αυτή είναι δυνατή μόνο με την έκδοση διοικητικής πράξης, για την οποία πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 10 επ. του StbG.
- 13 Το άρθρο 10 του StbG, όπως ίσχυε στις 23 Μαρτίου 2006, όριζε τα εξής:

«(1) Με την επιφύλαξη αντίθετων διατάξεων στον παρόντα νόμο, επιτρέπεται η χορήγηση της ιθαγένειας μόνο στον αλλοδαπό που

1. διαμένει νομίμως και αδιαλείπτως στο ομοσπονδιακό έδαφος από δέκα τουλάχιστον ετών, τα πέντε από τα οποία ο αλλοδαπός πρέπει να είναι εγκατεστημένος στο έδαφος αυτό,
2. δεν έχει καταδικαστεί τελεσίδικα από ημεδαπό ή αλλοδαπό δικαστήριο σε ποινή στερητική της ελευθερίας για ένα ή περισσότερα εκ δόλου τελεσθέντα εγκλήματα, [...]

3. δεν έχει καταδικαστεί τελεσίδικα από ημεδαπό δικαστήριο σε ποινή στερητική της ελευθερίας για πλημμέλημα οικονομικής φύσης,
4. δεν διώκεται ποινικά στο πλαίσιο διαδικασίας που εκκρεμεί ενώπιον ημεδαπού δικαστηρίου για έγκλημα τελεσθέν εκ δόλου ή για πλημμέλημα οικονομικής φύσης για τα οποία προβλέπεται στερητική της ελευθερίας ποινή,

[...]

(2) Δεν επιτρέπεται η χορήγηση της ιθαγένειας στον αλλοδαπό που

[...]

2. έχει καταδικαστεί τελεσίδικα περισσότερες από μία φορές για σοβαρή διοικητική παράβαση η οποία έχει ιδιαιτέρως άδικο χαρακτήρα, [...]

[...]

(4) Η προϋπόθεση που αναφέρεται στην παράγραφο 1, σημείο 1, και το κώλυμα για τη χορήγηση της ιθαγένειας το οποίο αναφέρεται στην παράγραφο 2, σημείο 2, [...] δεν ισχύουν

1. για τον αλλοδαπό που διαμένει στο ομοσπονδιακό έδαφος και είχε αδιαλείπτως επί δέκα τουλάχιστον έτη την αυστριακή ιθαγένεια, την οποία έχασε για άλλο λόγο και όχι για τον λόγο ότι του αφαιρέθηκε [...],

[...]».

Το διεθνές δίκαιο

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

- ¹⁴ Το άρθρο 15 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 10 Δεκεμβρίου 1948, ορίζει τα εξής:

«1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.

2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.»

Η Σύμβαση για την εξάλειψη της ανιθαγένειας

- ¹⁵ Το άρθρο 7 της Σύμβασης για την εξάλειψη της ανιθαγένειας, η οποία συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 30 Αυγούστου 1961 και άρχισε να ισχύει στις 13 Δεκεμβρίου 1975, έχει ως εξής:

«1. α) Αν η νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους προβλέπει την αποπομπή, αυτή δεν επιφέρει για τον ενδιαφερόμενο την απώλεια της υπηκοότητας, εκτός εάν έχει ή αποκτήσει κάποια άλλη.

[...]

2. Κάθε πρόσωπο που έχει ήδη την υπηκοότητα ενός Συμβαλλόμενου Κράτους και ζητά την πολιτογράφηση του σε αλλοδαπή χώρα δεν χάνει την υπηκοότητά του παρά μόνον αν αποκτήσει ή αν λάβει εγγυήσεις ότι θα αποκτήσει την υπηκοότητα της χώρας αυτής.

3. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των παραγράφων 4 και 5 του παρόντος άρθρου, κανείς δεν μπορεί να χάσει την υπηκοότητά του, αν πρόκειται να γίνει ανιθαγενής, επειδή εγκαταλείπει την χώρα της οποίας έχει την υπηκοότητα, διαμένει στην αλλοδαπή, δεν καταχωρείται στα μητρώα ή για οποιοδήποτε ανάλογη αιτία.

4. Η απώλεια της υπηκοότητας που πλήττει κάθε πολιτογραφημένο πρόσωπο μπορεί να αιτιολογηθεί με την διαμονή στην αλλοδαπή για περίοδο της οποίας η διάρκεια, ορισμένη από το Συμβαλλόμενο Κράτος, δεν μπορεί να είναι μικρότερη των επτά συνεχόμενων ετών, εφόσον ο ενδιαφερόμενος δεν δηλώσει στις αρμόδιες αρχές την πρόθεσή του να διατηρήσει την υπηκοότητά του.

[...]

6. Με εξαίρεση τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο παρόν άρθρο, ένα πρόσωπο δεν μπορεί να χάνει την υπηκοότητα ενός Συμβαλλομένου Κράτους αν εκ του γεγονότος τούτου καταστεί ανιθαγενές, και εφόσον αυτή η απώλεια δεν απαγορεύεται ρητά από κάθε άλλη διάταξη της παρούσας Σύμβασης.»

¹⁶ Το άρθρο 8 της ίδιας αυτής σύμβασης ορίζει τα εξής:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη δεν θα στερήσουν την υπηκοότητά τους από κανένα πρόσωπο εάν αυτή η στέρηση συνεπάγεται ανιθαγένεια.

2. Παρά τη διάταξη της πρώτης παραγράφου του παρόντος άρθρου, ένα πρόσωπο μπορεί να στερείται της υπηκοότητας Συμβαλλόμενου Κράτους:

α) στην περίπτωση που, σύμφωνα με τις παραγράφους 4 και 5 του άρθρου 7, επιτρέπεται να προβλέπεται η απώλεια της υπηκοότητας,

β) εάν αποκτήθηκε η υπηκοότητα με ψευδή δήλωση ή με οποιαδήποτε άλλη [απάτη].

[...]

4. Ένα Συμβαλλόμενο Κράτος δεν θα χρησιμοποιήσει την δυνατότητα να στερήσει από κάποιο πρόσωπο την υπηκοότητά του υπό τις συνθήκες που ορίζονται στις παραγράφους 2 και 3 του παρόντος άρθρου παρά μόνον σύμφωνα με το νόμο, ο οποίος θα περιλαμβάνει την δυνατότητα για τον ενδιαφερόμενο να προβάλει όλα τα μέσα άμυνας ενώπιον ανεξάρτητης αρχής ή οργάνισμού.»

- ¹⁷ Το άρθρο 9 της ίδιας αυτής Σύμβασης ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα κράτη δεν θα στερήσουν την υπηκοότητά τους από κανένα πρόσωπο ή ομάδα προσώπων για λόγους φυλής, εθνικότητας, θρησκείας ή πολιτικής.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ιθαγένεια

- ¹⁸ Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ιθαγένεια, της 6ης Νοεμβρίου 1997, εγκρίθηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και άρχισε να ισχύει την 1η Μαρτίου 2000. Η σύμβαση αυτή έχει επίσης εφαρμογή στην Αυστρία από την 1η Μαρτίου 2000 και κυρώθηκε από την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στις 11 Μαΐου 2005. Το άρθρο 3 της εν λόγω σύμβασης προβλέπει τα εξής:

«1. Κάθε κράτος υποχρεούται να καθορίσει σύμφωνα με το εσωτερικό του δίκαιο τους πολίτες του.

2. Το εσωτερικό δίκαιο τυγχάνει της αποδοχής των άλλων κρατών εφόσον είναι εναρμονισμένο με τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις, το διεθνές εθιμικό δίκαιο και τις γενικά αναγνωρισμένες στα θέματα ιθαγένειας αρχές δικαίου.»

19 Το άρθρο 4 της εν λόγω σύμβασης προβλέπει τα εξής:

«Οι κανόνες δικαίου που αφορούν στην ιθαγένεια και υιοθετούνται από κάθε [συμβαλλόμενο] κράτος διέπονται από τις ακόλουθες αρχές:

α. καθένας έχει δικαίωμα σε μια ιθαγένεια,

β. πρέπει να αποτρέπεται η ανιθαγένεια,

γ. κανένας δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του,

[...]».

20 Το άρθρο 7 της ίδιας αυτής σύμβασης έχει ως εξής:

«1. Τα [συμβαλλόμενα] κράτη δεν μπορούν να προβλέπουν στην εσωτερική τους νομοθεσία την αυτοδίκαιη απώλεια της ιθαγένειας ή την απώλεια της ιθαγένειας βάσει κρατικής ενέργειας εκτός από τις περιπτώσεις:

α) κτήσης άλλης ιθαγένειας,

β) κτήσης της ιθαγένειας του [συμβαλλόμενου] κράτους με απατηλή ενέργεια, βάσει πλαστών πληροφοριών ή απόκρυψης σημαντικών στοιχείων από τον αιτούντα,

[...]

3. Τα [συμβαλλόμενα] κράτη δεν μπορούν να προβλέψουν στο εσωτερικό τους δίκαιο την απώλεια της ιθαγένειας κατ' εφαρμογή των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου, εάν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο καταστεί ανιθαγενές. Εξαίρεση από τον κανόνα αυτό επιτρέπεται μόνον στις περιπτώσεις που ρυθμίζονται από το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου.»

- ²¹ Το άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια προβλέπει ότι κάθε συμβαλλόμενο κράτος διευκολύνει στις περιπτώσεις των πρώην πολιτών του που έχουν τη νόμιμη και συνήθη διαμονή τους στο έδαφός του την ανάκτηση της ιθαγένειάς του, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζονται στο εσωτερικό του δίκαιο.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- ²² Ο αναιρεσείων στην υπόθεση της κύριας δίκης γεννήθηκε στο Γκρατς της Αυστρίας και είχε αρχικά την αυστριακή ιθαγένεια, την οποία είχε αποκτήσει με τη γέννησή του.
- ²³ Το 1995 μετέφερε την κατοικία του στο Μόναχο της Γερμανίας, αφού προηγουμένως είχε εξεταστεί ενώπιον του Landesgericht für Strafsachen Graz στο πλαίσιο ανάκρισης που είχε διαταχθεί λόγω της υποψίας ότι ο αναιρεσείων είχε τελέσει σοβαρές απάτες κατά την άσκηση του επαγγέλματός του, πράγμα που ο ίδιος αμφισβητεί.

- 24 Τον Φεβρουάριο του 1997 το Landesgericht für Strafsachen Graz εξέδωσε εθνικό ένταλμα σύλληψης κατά του αναιρεσείοντος.
- 25 Τον Φεβρουάριο του 1998 ο αναιρεσείων ζήτησε να του χορηγηθεί η γερμανική ιθαγένεια. Κατά τη διαδικασία πολιτογράφησης δεν ανέφερε ότι είχε ασκηθεί κατ' αυτού ποινική δίωξη στην Αυστρία. Το έγγραφο απονομής της γερμανικής ιθαγένειας, που φέρει ημερομηνία 25 Ιανουαρίου 1999, του χορηγήθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 1999.
- 26 Η πολιτογράφηση του αναιρεσείοντος της κύριας δίκης στη Γερμανία είχε ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με το αυστριακό δίκαιο, την απώλεια της αυστριακής ιθαγένειάς του.
- 27 Τον Αύγουστο του 1999 οι δημοτικές αρχές του Γκράτς πληροφόρησαν τον Δήμο Μονάχου ότι κατά του αναιρεσείοντος εκκρεμούσε ένταλμα σύλληψης που είχε εκδοθεί στο Γκράτς. Τον Σεπτέμβριο του 1999 η Εισαγγελία της Αυστρίας γνωστοποίησε στον Δήμο Μονάχου, μεταξύ άλλων, ότι κατά του αναιρεσείοντος είχε ήδη ασκηθεί δίωξη τον Ιούλιο του 1995 ενώπιον του Landesgericht für Strafsachen Graz.
- 28 Κατόπιν αυτών το Freistaat Bayern, αφού άκουσε τον αναιρεσείοντα, ανακάλεσε αναδρομικά, με απόφαση της 4ης Ιουλίου 2000, την πολιτογράφησή του, με το αιτιολογικό ότι ο ενδιαφερόμενος είχε αποκρύψει το γεγονός ότι εκκρεμούσε κατ' αυτού ποινική διαδικασία στην Αυστρία και επομένως είχε αποκτήσει τη γερμανική ιθαγένεια χάρη σε απάτη. Η ανάκληση της πολιτογράφησης του αναιρεσείοντος στη Γερμανία δεν έχει καταστεί απρόσβλητη, διότι ο ενδιαφερόμενος έχει ζητήσει τη δικαστική ακύρωσή της.
- 29 Το Bayerischer Verwaltungsgerichtshof, με απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2005, αποφάνθηκε σε δεύτερο βαθμό ότι η ανάκληση της πράξης πολιτογράφησης του αναιρεσείοντος της κύριας δίκης, τη νομική βάση της οποίας αποτελεί το άρθρο 48, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του βαυαρικού Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, είναι

σύμφωνη με τη γερμανική νομοθεσία, έστω και αν η ανάκληση αυτή θα συνεπάγεται, μόλις καταστεί απρόσβλητη, την ανιθαγένεια του ενδιαφερόμενου.

- 30 Η αίτηση αναίρεσης που υπέβαλε ο ενδιαφερόμενος κατά της απόφασης αυτής της 25ης Οκτωβρίου 2005 εκκρεμεί επί του παρόντος ενώπιον του γερμανικού Bundesverwaltungsgericht.
- 31 Το αιτούν δικαστήριο τονίζει ότι η πολιτογράφηση, την οποία πέτυχε ο αναιρεσείων της κύριας δίκης χάρη σε απάτη, ήταν ευθύς εξαρχής παράνομη και συνεπώς η σχετική πράξη μπορούσε να ανακληθεί από τις αρμόδιες γερμανικές αρχές κατά την άσκηση της διακριτικής εξουσίας τους. Το εν λόγω δικαστήριο διευκρινίζει ότι, δυνάμει των εφαρμοστέων διατάξεων του αυστριακού δικαίου, δηλαδή του StbG, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης δεν συγκεντρώνει επί του παρόντος τις προϋποθέσεις για να ανακτήσει αμέσως την αυστριακή ιθαγένεια.
- 32 Το Bayerischer Verwaltungsgerichtshof είχε επισημάνει με την απόφασή του ότι, εφόσον ένα άτομο, κατόπιν της ανάκλησης της πράξης πολιτογράφησης του, της οποίας η έκδοση είχε επιτευχθεί με απάτη, καθίσταται ανιθαγενές, με συνέπεια να χάνει την ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αρκεί, για να τηρείται η επιφύλαξη που διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 7ης Ιουλίου 1992, C-369/90, Micheletti κ.λπ. (Συλλογή 1992, σ. I-4239) —ότι δηλαδή τα κράτη μέλη πρέπει να τηρούν το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους στον τομέα της ιθαγένειας—, να έχει λάβει υπόψη η αρμόδια γερμανική αρχή, κατά την άσκηση της διακριτικής εξουσίας της, τη σημασία των δικαιωμάτων που απονέμει η ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά το εν λόγω δευτεροβάθμιο δικαστήριο, αν γινόταν δεκτό ότι από το δίκαιο της Ένωσης απορρέει η υποχρέωση να μην ανακαλείται η πράξη απονομής της ιθαγένειας της οποίας η έκδοση επιτεύχθηκε με απάτη, θα θιγόταν η ίδια η ουσία της κυριαρχικής εξουσίας που αναγνωρίζει το άρθρο 17, παράγραφος 1, ΕΚ στα κράτη μέλη ως προς τη διαμόρφωση των όρων εφαρμογής της νομοθεσίας τους περί ιθαγένειας.
- 33 Αντίθετα, το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η σημασία και το περιεχόμενο της εν λόγω επιφύλαξης που διατυπώθηκε με την προπαρατεθείσα απόφαση Micheletti κ.λπ. δεν έχουν διασαφηνιστεί με τη νομολογία του Δικαστηρίου. Από την εν λόγω επιφύλαξη το Δικαστήριο έχει συναγάγει απλώς την αρχή ότι το κράτος μέλος δεν μπορεί να περιορίζει τα αποτελέσματα της απονομής της ιθαγένειας άλλου κράτους μέλους

επιβάλλοντας πρόσθετες προϋποθέσεις για την αναγνώριση της ιθαγένειας αυτής ενόψει της άσκησης θεμελιώδους ελευθερίας προβλεπόμενης από τη Συνθήκη ΕΚ. Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν είναι καθ' όλα σαφές αν η ανιθαγένεια και η απώλεια της νομίμως αποκτηθείσας προηγούμενως ιθαγένειας της Ένωσης, την οποία συνεπάγεται η ανάκληση της πράξης πολιτογράφησης, συμβιβάζονται με το δικαίο της Ένωσης, και ειδικότερα με το άρθρο 17, παράγραφος 1, ΕΚ.

34 Κατά το αιτούν δικαστήριο, ενδέχεται πάντως η Δημοκρατία της Αυστρίας, ως το κράτος μέλος της αρχικής ιθαγένειας του αναιρεσειόντος της κύριας δίκης, να είναι υποχρεωμένη, δυνάμει της αρχής της ειλικρινούς συνεργασίας με την Ένωση και λαμβάνοντας υπόψη τις αξίες που έχουν ενσωματωθεί στη Σύμβαση για την εξάλειψη της ανιθαγένειας καθώς και στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια, να ερμηνεύει και να εφαρμόζει ή να προσαρμόζει την εθνική νομοθεσία της κατά τρόπο ώστε να αποτρέπεται το ενδεχόμενο να καθίσταται ο ενδιαφερόμενος ανιθαγενής, εφόσον, όπως συνέβη στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν είχε τη νομική δυνατότητα, όταν απέκτησε αλλοδαπή ιθαγένεια, να διατηρήσει την αρχική του ιθαγένεια.

35 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesverwaltungsgericht αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντιβαίνει στο κοινοτικό δίκαιο η νομική συνέπεια της απώλειας της ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (και των συνακόλουθων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών) η οποία επέρχεται όταν η καταρχήν νόμιμη κατά το εθνικό (γερμανικό) δίκαιο ανάκληση της πράξης απονομής της ιθαγένειας ενός κράτους μέλους (της Γερμανίας), πράξης της οποίας η έκδοση επιτεύχθηκε με απάτη, οδηγεί, λόγω της παράλληλης εφαρμογής της σχετικής με την ιθαγένεια νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους (της Αυστρίας), σε ανιθαγένεια —όπως εν προκειμένω στην περίπτωση του αναιρεσειόντος, όπου δεν ανακτάται αυτόματα η αρχική αυστριακή ιθαγένεια;

- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα: Έχει το κράτος μέλος [...] που πολιτογράφησε τον πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σκοπεύει να ανακαλέσει την πράξη απονομής της ιθαγένειας, [για τον λόγο ότι] η έκδοσή της επιτεύχθηκε με απάτη, την υποχρέωση [...] να μην ανακαλέσει καθόλου ή να μην ανακαλέσει προσωρινά την εν λόγω πράξη, αν ή ενόσω η ανάκληση αυτή έχει τη [...] νομική συνέπεια της απώλειας της ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (και των συνακόλουθων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών), ή μήπως το κράτος μέλος της προηγούμενης ιθαγένειας [...] έχει την υποχρέωση, κατ'εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, να ερμηνεύει και να εφαρμόζει ή μάλιστα και να προσαρμόζει το εθνικό του δίκαιο κατά τρόπο ώστε να μην επέρχεται αυτή η νομική συνέπεια;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος και του πρώτου σκέλους του δεύτερου ερωτήματος

- ³⁶ Το αιτούν δικαστήριο, με το πρώτο ερώτημα και το πρώτο σκέλος του δεύτερου ερωτήματος, που ενδεικνύεται να συνεξεταστούν, θέτει κατ'ουσίαν το ζήτημα αν το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικότερα το άρθρο 17 ΕΚ, απαγορεύει σε ένα κράτος μέλος να ανακαλεί την πράξη απονομής της ιθαγένειάς του σε πολίτη της Ένωσης, ιθαγένειας την οποία απέκτησε κατόπιν πολιτογράφησης ο ενδιαφερόμενος χάρη σε απάτη, εφόσον η ανάκληση αυτή στερεί από τον ενδιαφερόμενο την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης και τα συνακόλουθα δικαιώματα και τον καθιστά ανιθαγενή, δεδομένου ότι η κτήση της ιθαγένειας του εν λόγω κράτους μέλους κατόπιν πολιτογράφησης είχε ως συνέπεια να απολέσει ο ενδιαφερόμενος την ιθαγένεια του κράτους μέλους καταγωγής του.
- ³⁷ Όλες οι κυβερνήσεις που έχουν υποβάλει παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, καθώς και το Freistaat Bayern και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υποστηρίζουν ότι οι κανόνες κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Το συμπέρασμα ορισμένων από αυτούς είναι ότι η απόφαση ανάκλησης της πολιτογράφησης, όπως είναι η επίμαχη στην κύρια δίκη πράξη, δεν μπορεί να εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης. Συναφώς παραπέμπουν στη δήλωση αριθ. 2, για την ιθαγένεια κρατους μέλους, την οποία τα κράτη μέλη προσάρτησαν στην Τελική Πράξη της Συνθήκης ΕΕ.

- 38 Η Γερμανική και η Αυστριακή Κυβέρνηση υποστηρίζουν επίσης ότι ο αναιρεσειών της κύριας δίκης ήταν, κατά τον χρόνο της έκδοσης της πράξης ανάκλησης της πολιτογράφησης του, Γερμανός υπήκοος, κάτοικος Γερμανίας και αποδέκτης διοικητικής πράξης που είχε εκδώσει μια γερμανική αρχή. Επομένως, πρόκειται, σύμφωνα με τις κυβερνήσεις αυτές, τις οποίες υποστηρίζει η Επιτροπή, για αμιγώς εσωτερική κατάσταση, η οποία δεν έχει καμία σχέση με το δίκαιο της Ένωσης, το οποίο δεν έχει εν προκειμένω εφαρμογή για τον λόγο απλώς και μόνον ότι ένα κράτος μέλος λαμβάνει μέτρο έναντι ενός από τους υπηκόους του. Το γεγονός και μόνον ότι, σε περιπτώσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, ο ενδιαφερόμενος έχει ασκήσει το δικαίωμά του για ελεύθερη κυκλοφορία πριν από την πολιτογράφησή του δεν συνιστά διασυννοριακό στοιχείο που μπορεί να έχει σημασία σε σχέση με την ανάκληση της πολιτογράφησης.
- 39 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, ο καθορισμός των προϋποθέσεων κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας εμπίπτει, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, στην αρμοδιότητα κάθε κράτους μέλους (αποφάσεις *Micheletti* κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 10, της 11ης Νοεμβρίου 1999, C-179/98, *Mesbah*, Συλλογή 1999, σ. I-7955, σκέψη 29, και της 19ης Οκτωβρίου 2004, C-200/02, *Zhu και Chen*, Συλλογή 2004, σ. I-9925, σκέψη 37).
- 40 Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η δήλωση αριθ. 2, για την ιθαγένεια κρατών μελών, την οποία τα κράτη μέλη προσάρτησαν στην Τελική Πράξη της Συνθήκης ΕΕ, καθώς και η απόφαση των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων που συνήλθαν στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Εδιμβούργο στις 11 και στις 12 Δεκεμβρίου 1992, για ορισμένα προβλήματα που έθεσε η Δανία σχετικά με τη Συνθήκη ΕΕ, με τις οποίες επιδιωκόταν η διασαφήνιση ενός ιδιαίτερα σημαντικού ζητήματος για τα κράτη μέλη, και συγκεκριμένα η οριοθέτηση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που κάνουν αναφορά στην έννοια της ιθαγένειας, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως μέσα ερμηνείας της Συνθήκης ΕΚ, και ειδικότερα ενόψει της οριοθέτησης του προσωπικού πεδίου εφαρμογής της εν λόγω της Συνθήκης.
- 41 Το γεγονός πάντως ότι ένας τομέας εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών δεν σημαίνει ότι οι εφαρμοστέοι κανόνες της εθνικής νομοθεσίας δεν πρέπει, στις περιπτώσεις που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ένωσης, να τηρούν το δίκαιο αυτό [βλ., συναφώς, αποφάσεις της 24ης Νοεμβρίου 1998, C-274/96, *Bickel και Franz*, Συλλογή 1998, σ. I-7637, σκέψη 17 (στην οποία επρόκειτο για μια εθνική ρύθμιση ποινικού ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου), της 2ας Οκτωβρίου 2003, C-148/02, *Garcia Avello*, Συλλογή 2003, σ. I-11613, σκέψη 25 (στην οποία επρόκειτο για εθνικές διατάξεις που ρύθμιζαν το όνομα), της 12ης Ιουλίου 2005, C-403/03, *Schempp*, Συλλογή

2005, σ. I-6421, σκέψη 19 (στην οποία επρόκειτο για εθνικές διατάξεις περί άμεσης φορολογίας), και της 12ης Σεπτεμβρίου 2006, C-145/04, Ισπανία κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Συλλογή 2006, σ. I-7917, σκέψη 78 (στην οποία επρόκειτο για εθνικές διατάξεις που ρύθμιζαν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου)].

- 42 Είναι προφανές ότι η περίπτωση του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης που, όπως ο αναιρεσείων της κύριας δίκης, αντιμετωπίζει μια απόφαση ανάκλησης της πολιτογράφησης του, την οποία έχουν εκδώσει οι αρχές κράτους μέλους και λόγω της οποίας περιέρχεται, αφού έχει απολέσει την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους την οποία είχε αρχικά, σε κατάσταση που είναι δυνατόν να έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια της ιδιότητας που του απονέμει το άρθρο 17 ΕΚ και των συνακόλουθων δικαιωμάτων, εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης εξ ορισμού και λόγω των συνεπειών της.
- 43 Όπως έχει τονίσει επανειλημμένα το Δικαστήριο, η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-184/99, Grzelczyk, Συλλογή 2001, σ. I-6193, σκέψη 31, και της 17ης Σεπτεμβρίου 2002, C-413/99, Baumbast και R, Συλλογή 2002, σ. I-7091, σκέψη 82).
- 44 Το άρθρο 17, παράγραφος 2, ΕΚ συναρτά προς την ιδιότητα αυτή τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που προβλέπονται από τη Συνθήκη ΕΚ, άρα και το δικαίωμα επίκλησης του άρθρου 12 ΕΚ σε όλες τις περιπτώσεις που εμπίπτουν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 12ης Μαΐου 1998, C-85/96, Martínez Sala, Συλλογή 1998, σ. I-2691, σκέψη 62, και Schempp, προπαρατεθείσα, σκέψη 17).
- 45 Επομένως, τα κράτη μέλη, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους στον τομέα της ιθαγένειας, οφείλουν να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Micheletti κ.λπ., σκέψη 10, και Mesbah, σκέψη 29, απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2001, C-192/99, Kaur, Συλλογή 2001, σ. I-1237, σκέψη 19, και προπαρατεθείσα απόφαση Zhu και Chen, σκέψη 37).

- 46 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο οφείλει να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου, τα οποία αφορούν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ο πολίτης της Ένωσης μπορεί, λόγω της απώλειας της υπηκοότητάς του, να χάνει την ιθαγένεια της Ένωσης και να στερείται επομένως τα δικαιώματα που συναρτώνται προς την ιθαγένεια αυτή.
- 47 Το αιτούν δικαστήριο προβληματίζεται κατά βάση σχετικά με την επιφύλαξη την οποία διατύπωσε το Δικαστήριο με την παρατιθέμενη στη σκέψη 45 της παρούσας απόφασης νομολογία του, ότι δηλαδή τα κράτη μέλη, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους στον τομέα της ιθαγένειας, οφείλουν να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης, καθώς και σχετικά με τις συνέπειες της επιφύλαξης αυτής σε περιπτώσεις όπως αυτή την οποία αφορά η υπόθεση της κύριας δίκης.
- 48 Η επιφύλαξη που επιβάλλει την υποχρέωση τήρησης του δικαίου της Ένωσης δεν θίγει την αρχή του διεθνούς δικαίου που έχει αναγνωριστεί από το Δικαστήριο και υπενθυμίστηκε παραπάνω στη σκέψη 39 της παρούσας απόφασης, κατά την οποία τα κράτη μέλη είναι αρμόδια να καθορίζουν τις προϋποθέσεις κτήσης και απώλειας της ιθαγένειας, αλλά θέτει την αρχή ότι, όταν πρόκειται για πολίτες της Ένωσης, η άσκηση της αρμοδιότητας αυτής υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο με γνώμονα το δίκαιο της Ένωσης, εφόσον αφορά τα δικαιώματα που απονέμει και προστατεύει η έννομη τάξη της Ένωσης, όπως συμβαίνει π.χ. στην περίπτωση έκδοσης απόφασης για την ανάκληση της πολιτογράφησης, όπως είναι η επίμαχη στην κύρια δίκη πράξη.
- 49 Δεν αμφισβητείται ότι, αντίθετα από ό,τι συνέβαινε με την προσφεύγουσα στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση *Kaur*, η οποία, αφού δεν ανταποκρινόταν στον ορισμό του υπηκόου του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, δεν ήταν δυνατόν να γίνει δεκτό ότι είχε στερηθεί τα δικαιώματα που απορρέουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, ο αναιρεσείων της κύριας δίκης είχε αρχικά την αυστριακή και στη συνέχεια τη γερμανική ιθαγένεια και, συνεπώς, είχε την ιδιότητα αυτή και τα δικαιώματα που συναρτώνται προς αυτή.
- 50 Εντούτοις, όπως υποστήριξαν πολλές από τις κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, όταν η απόφαση ανάκλησης της πολιτογράφησης στηρίζεται, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης πράξη, στο γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος διέπραξε απάτη κατά τη διαδικασία κτήσης της σχετικής ιθαγένειας, η πράξη αυτή μπορεί να είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης.

- 51 Συγκεκριμένα, η απόφαση για ανάκληση της πολιτογράφησης λόγω τέλεσης απάτης στηρίζεται σε λόγο αναγόμενο στο γενικό συμφέρον. Είναι συναφώς θεμιτό να θέλει το κράτος μέλος να προστατεύσει αφενός την ιδιαίτερη σχέση αλληλεγγύης και πίστης που υπάρχει μεταξύ του κράτους και των υπηκόων του και αφετέρου την αμοιβαιότητα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που αποτελούν το θεμέλιο του δεσμού της ιθαγένειας.
- 52 Η ορθότητα του συμπεράσματος αυτού σχετικά με την καταρχήν νομιμότητα της απόφασης ανάκλησης της πολιτογράφησης, εφόσον η απόφαση αυτή εκδίδεται υπό περιστάσεις ανάλογες προς τις περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης, επιβεβαιώνεται από τις εφαρμοστέες διατάξεις της Σύμβασης για την εξάλειψη της ανιθαγένειας. Συγκεκριμένα, το άρθρο 8, παράγραφος 2, της σύμβασης αυτής προβλέπει ότι ένα πρόσωπο μπορεί να στερείται της υπηκοότητας συμβαλλόμενου κράτους, αν απέκτησε την εν λόγω υπηκοότητα με ψευδή δήλωση ή με οποιαδήποτε άλλη απάτη. Ομοίως, το άρθρο 7, παράγραφοι 1 και 3, της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια δεν απαγορεύει στα συμβαλλόμενα κράτη να αφαιρούν την ιθαγένεια ενός ατόμου, έστω και αν το άτομο αυτό καθίσταται ανιθαγενές, όταν το εν λόγω άτομο απέκτησε την ιθαγένεια αυτή με απατηλή ενέργεια, βάσει πλαστών πληροφοριών ή απόκρυψης σημαντικών στοιχείων.
- 53 Το συμπέρασμα αυτό είναι εξάλλου σύμφωνο με τη γενική αρχή του διεθνούς δικαίου ότι κανένας δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του, η οποία διακηρύσσεται στο άρθρο 15, παράγραφος 2, της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στο άρθρο 4, στοιχείο γ', της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την ιθαγένεια. Πράγματι, όταν ένα κράτος αφαιρεί από ένα άτομο την ιθαγένειά του λόγω των απατηλών ενεργειών του, οι οποίες πρέπει να έχουν αποδειχθεί νόμιμα, η αφαίρεση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί αυθαίρετη πράξη.
- 54 Οι σκέψεις αυτές σχετικά με την καταρχήν νομιμότητα μιας απόφασης ανάκλησης της πολιτογράφησης λόγω απατηλών ενεργειών του ενδιαφερόμενου ισχύουν καταρχήν και στην περίπτωση που η συνέπεια της ανάκλησης αυτής είναι να χάνει ο ενδιαφερόμενος όχι μόνον την ιθαγένεια του κράτους μέλους που τον είχε πολιτογραφήσει, αλλά και την ιθαγένεια της Ένωσης.
- 55 Εντούτοις, στην περίπτωση αυτή εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει κατά πόσον η επίμαχη στην κύρια δίκη πράξη ανάκλησης τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, όσον αφορά τις συνέπειές της για τον ενδιαφερόμενο από την άποψη του

δικαίου της Ένωσης, πέρα από την ενδεχομένως αναγκαία εξέταση της αναλογικότητας της πράξης αυτής από την άποψη του εθνικού δικαίου.

- 56 Κατά συνέπεια, με δεδομένη τη σημασία που προσδίδει το πρωτογενές δίκαιο στην ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει, κατά την εξέταση των πράξεων ανάκλησης της πολιτογράφησης, να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες που έχει ενδεχομένως η οικεία πράξη για τον ενδιαφερόμενο και για τα μέλη της οικογένειάς του, όσον αφορά την απώλεια των δικαιωμάτων που απονέμονται σε κάθε πολίτη της Ένωσης. Από την άποψη αυτή έχει σημασία να εξακριβώνεται, μεταξύ άλλων, αν η απώλεια αυτή είναι δικαιολογημένη σε σχέση με τη βαρύτητα της παράβασης που έχει τελέσει ο ενδιαφερόμενος, με τον χρόνο που έχει παρέλθει μεταξύ της απόφασης πολιτογράφησης και της απόφασης ανάκλησής της και με τη δυνατότητά του να ανακτήσει την αρχική του ιθαγένεια.
- 57 Όσον αφορά ειδικότερα το τελευταίο αυτό σημείο, το κράτος μέλος του οποίου την ιθαγένεια απέκτησε ο ενδιαφερόμενος χάρη σε απάτη δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί υποχρεωμένο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 17 ΕΚ, να μην προβεί στην ανάκληση της πολιτογράφησης για τον λόγο και μόνον ότι ο ενδιαφερόμενος δεν ανακτά την ιθαγένεια του κράτους μέλους της καταγωγής του.
- 58 Στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται πάντως να εκτιμήσει κατά πόσον η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας απαιτεί, ενόψει όλων των κρίσιμων περιστάσεων, να προβλέπεται ότι ο ενδιαφερόμενος θα έχει στη διάθεσή του, πριν αρχίσει να παράγει αποτελέσματα η απόφαση ανάκλησης της πολιτογράφησης, ένα εύλογο χρονικό διάστημα εντός του οποίου θα πρέπει να επιδιώξει να ανακτήσει την ιθαγένεια του κράτους μέλους της καταγωγής του.
- 59 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα και στο πρώτο σκέλος του δεύτερου ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικότερα το άρθρο 17 ΕΚ, δεν απαγορεύει σε ένα κράτος μέλος να ανακαλεί την πράξη απονομής της ιθαγένειάς του σε πολίτη της Ένωσης, ιθαγένειας την οποία απέκτησε κατόπιν πολιτογράφησης ο ενδιαφερόμενος χάρη σε απάτη, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή η απόφαση ανάκλησης είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.

Επί του δεύτερου σκέλους του δεύτερου ερωτήματος

- ⁶⁰ Το αιτούν δικαστήριο, με το δεύτερο σκέλος του δεύτερου ερωτήματος, θέτει κατ' ουσίαν το ζήτημα αν, όταν για έναν πολίτη της Ένωσης που βρίσκεται στην κατάσταση στην οποία τελεί ο αναιρεσείων της κύριας δίκης έχει εκδοθεί απόφαση ανάκλησης της πολιτογράφησης του, λόγω της οποίας κινδυνεύει να χάσει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, το δίκαιο της Ένωσης, και συγκεκριμένα το άρθρο 17 ΕΚ, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το κράτος μέλος του οποίου την ιθαγένεια είχε αρχικά ο πολίτης αυτός έχει την υποχρέωση να ερμηνεύσει την εθνική νομοθεσία του κατά τρόπο ώστε να αποτραπεί αυτή η απώλεια και να επιτρέψει συνεπώς στον εν λόγω πολίτη να ανακτήσει την αρχική του ιθαγένεια.
- ⁶¹ Εν προκειμένω επισημαίνεται ότι η ανάκληση της πολιτογράφησης του αναιρεσείοντος στη Γερμανία δεν έχει καταστεί απρόσβλητη και ότι το κράτος μέλος του οποίου την ιθαγένεια είχε αρχικά ο αναιρεσείων, δηλαδή η Δημοκρατία της Αυστρίας, δεν έχει λάβει καμία απόφαση σε σχέση με το καθεστώς του.
- ⁶² Στο πλαίσιο της παρούσας αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι οι αρχές που συνάγονται από την παρούσα απόφαση σχετικά με την αρμοδιότητα των κρατών μελών στον τομέα της ιθαγένειας και με την υποχρέωσή τους να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους αυτής ισχύουν τόσο για το κράτος μέλος της πολιτογράφησης όσο και για το κράτος μέλος της αρχικής ιθαγένειας.
- ⁶³ Το Δικαστήριο πάντως δεν μπορεί να αποφανθεί επί του ζητήματος αν αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης μια απόφαση που δεν έχει εκδοθεί ακόμη. Όπως υποστήριξε η Αυστριακή Κυβέρνηση κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι αυστριακές αρχές θα κληθούν ενδεχομένως να εκδώσουν απόφαση επί του ζητήματος αν ο αναιρεσείων της κύριας δίκης ανακτά την αρχική ιθαγένειά του και τα αυστριακά δικαστήρια θα κληθούν πιθανώς να κρίνουν τη νομιμότητά της, όταν θα έχει εκδοθεί, με γνώμονα τις αρχές που συνάγονται από την παρούσα απόφαση.

- ⁶⁴ Κατόπιν των ανωτέρω, δεν χρειάζεται, στο πλαίσιο της παρούσας αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης, να δοθεί απάντηση στο δεύτερο σκέλος του δεύτερου ερωτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁶⁵ Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ειδικότερα το άρθρο 17 ΕΚ, δεν απαγορεύει σε ένα κράτος μέλος να ανακαλεί την πράξη απονομής της ιθαγένειάς του σε πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιθαγένειας την οποία απέκτησε κατόπιν πολιτογράφησης ο ενδιαφερόμενος χάρη σε απάτη, υπό την προϋπόθεση ότι αυτή η απόφαση ανάκλησης είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας.

(υπογραφές)